

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ

ԿՐԹՆԱԿԱՆ ԳԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Ցայց ասյու համար քի Կիրակցորեայ Դպրոցներու եւ Կրօնական Դաստիարակութեան խնդիրները ո՛րչափ կը գրադեցնեն մասնաւորապէս Քրիստոնէայ աշխարհը, առանց յաւանուանական խտրութիւններու, քաղցնաբար երկու յօդուածներ կը ներկայացնենք ՍԻՈՆ ի ընթերցողներուն, առնելով Կրօնի եւ Բարոյագիտութեան Բառգիրքէն (A Dictionary of Religion and Ethics, New York 1921), երկուքն ալ գրուած իրենց ճիշդերուն մէջ հեղինակութիւն ունեցող գիտնականի:

Այս յօդուածները կը պարունակեն համընդհանրական տեղեկութիւններ եւ քուսնայիններ, իբրեւ վիճակացոյց, եւ շատ հետաքրքրական են ընդհանուր կերպով: Իսկ մասնաւորապէս օգտակար պիտի ըլլան հայ ժողովրդեան մէջ աւելցնել, որոնք այնպէս կը կարծեն որ Կիրակցորեայ Դպրոցներ ամերիկացի միսիոնարներու կողմէն ստեղծուած հետաքրքիր են, եւ այլն: Մինչ այս յօդուածներէն առաջինին մէջ պիտի տեսնենք անոնք՝ քի Կարողիկ Եկեղեցին, ինչպէս նաեւ Հրեայ սինակոններ ալ ընդունած են Կիրակցորեայ Դպրոցներու դրութիւնը, իբրեւ կարեւոր միջոց իրենց ժողովուրդներուն կրօնական դաստիարակութեան:

Ձեռնորհն կը յանձնարարենք մեր ընթերցողներուն այս յօդուածներուն ուսումնասիրութիւնը: ԽՄԲ.

Ա.

ԿԻՐԱԿՆՈՐԵԱՅ ԴԱՊՐՈՑՆԵՐ

Կիրակցորեայ Դպրոցներ մասնաւոր զըպրօցներ են, սովորաբար եկեղեցիներու կողմէ կը կառավարուին, եւ տեղի կ'ունենան կիրակի օրեր՝ տղայոց կրօնք ուսուցանելու նպատակաւ:

Ա. Կիր. Դպրոցին Ջաղագումը. —

1. Անգլիոյ մէջ Կիրակնօրեայ Դպրոցը ճանչցուեցաւ Ռոբերտ Ռէյչկսի (1736-1811) ձեռնարկութեան միջոցաւ: Ան շատ մը դպրոցներ հաստատեց չքաւոր տղոց

տարրական կրթութիւն տալու համար, հաստատեց նաեւ ընկերակցութիւններ ալ՝ դպրոցներուն ծախքերը տպահովելու համար: Այս հաստատութիւնները ի սկզբան եկեղեցիներու հետ մասնաւոր յարաբերութիւն չունէին:

2. Ամերիկայի Միացեալ Նահանգաց մէջ դադթային կեանքի սկիզբները շատ մը եկեղեցիներ մասնաւոր կարգադրութիւններ ըրին կիրակի օրեր իրենց դասակներուն կրօնական կրթութիւն տալու համար, եւ իւրաքանչիւր եկեղեցւոյ ժողովուրդին մէջ այս հաստատութիւնը հետզհետէ առաւել չափով ալ՝ եկեղեցւոյն հոգածութեան առարկայ եղաւ: Կիրակնօրեայ Դպրոցը Ամերիկայի մէջ կը պատկանի եկեղեցւոյ: Աշխարհի ամէն կողմը որդեկրուած է Կիրակնօրեայ Դպրոցներու այս ձեւը: Դպրոցներու զործը յառաջ կը տարաւ ընդհանուր դործակալութեանց, մասնաւոր խորհուրդներու եւ վարիչ-քառատուարներու միջոցաւ այլազան յարանուանական կազմակերպութեանց մէջ:

3. Վիճակագրութիւն. — Միացեալ Նահանգաց մէջ ըստ 1920-ի եկեղեցիներու պատրաստած վիճակագրութեան, բողոքական Կիրակնօրեայ Դպրոցներու թիւն է 167,000. աշակերտութիւն՝ 15,271,658. կաթոլիկ Կիր. Դպրոցներ՝ ըստ 1918-ի վիճակագրութեան՝ 12,761, աշակերտութիւն՝ 1,853,254, ծխական դպրոցներու մէջ ալ 1,667,945: Հրեական Կիր. Դպրոցներ 700, աշակերտութիւն՝ 87,065: Կ'ենթադրուի որ բոլոր աշխարհի մէջ մօտաւորապէս 300,000 Քրիստոնէայ Կիր. Դպրոցներ կան, որոնց մէջ արձանագրուած աշակերտութեան թիւը քսան հօթը միլիոնէ աւելի է:

Բ. Կիր. Դպրոցներու գործը. —

1. Ընդհանուր դաստիարակութեան ծրարագրին մէջ: Ներկայ ձգտումն է հանրային դաստիարակութեան աշխարհականացումը: Ասիկա լիովին կատարելագործուած կը դանենք երբ նկատի առնուի Միացեալ Նահանգաց ուսման ծրագրի բովանդակութիւնը: Հանրային դպրոցները կրօնք չեն ուսուցաներ, այս պատճառաւ եկեղեցիներ իրենք ստանձնած են կրօնական դաստիարակութեան պատասխանատուութիւնը:

2. Ընկերային կեանքի փոփոխութիւններուն մէջ: Ընտանիքը դարձած է կրօնք

ռւսուցանելու պաշտօնէն և ներկայ կեանքի ճնշման ներքեւ տղաք կը մեծնան առանց կրօնական դաստիարակութեան:

3. Եկեղեցւոյ կազմակերպութեան եւ գործունեութեան մեջ: Եկեղեցիին պաշտօնըն է կրօնասէր անհատներ պատրաստել կրօնասէր ընկերութեան մը մէջ: Զարգացման ամենակարեւոր շրջանն է մանկութիւնը եւ զարգացման բնականոն մեթոտն է դաստիարակութիւնը: Այս պատճառաւ եւ եկեղեցիները իրենց ապագայ անդամները իրենց սեպհական դպրոցներուն մէջ կը պատրաստեն:

Գ. Վերջին դարու իրաւ դպրոցը.—

Կիրակնօրեայ Դպրոցները թէեւ լուրջ քննադատութեան աւարկայ եղան, իբրեւ «դպրոցներ» դաստիարակչական ազդեցութեան գրեթէ ոչ մէկ նշան ցուցնելուն՝ եւ ո՛չ ալ 20րդ դարէն յառաջ գոյութիւն ունեցող դաստիարակութեան յառաջդիմութեան համընթաց զարգացում մը երեւան բերելուն համար իրենց մեթոդներուն մէջ, սակայն և այնպէս անոնք մշակեցին իրենց յատուկ մեթոդները:

1. Կազմակերպութիւն. — Կրօնական գործի վերակազմութեան շրջանէն յառաջ տիպար Կիր. Դպրոց մը, որ տակաւին շատ մը տեղեր գոյութիւն ունի, հետեւեալ կերպով կազմակերպուած էր. առակերտութիւնը կը բաժնուէր փոքրիկ դասարաններու, իրենց մօտաւոր տարիքին համեմատ: Իւրաքանչիւր կարգ ունէր 4-12 աշակերտներ, ասոնք կը յանձնուէին կամաւոր ուսուցիչներու խնամքին: Այս բոլորը տեսլի մը հսկողութեան ներքեւ կը գտնուէին, որուն պլանաւոր պաշտօնն էր՝ վարել օրուան պաշտամունքը: Կիր. Դպրոցները կ'ունենային նաեւ ֆարսուլար մը՝ որ ներկայի-բացակայի արձանագրութիւնները կը պահէր, գրադարանապետ մը՝ որ շարաթաթերթիք կը ցըրուէր և գիրքեր փոխ կուտար:

2. Կիր. Դպրոցի ժամանակը.— Դըպրոցը տեղի կ'ունենար եկեղեցւոյ առաւօտեան պաշտամունքէն առաջ կամ ետքը: Անգլիոյ եւ քանի մը ուրիշ գաղութներու մէջ կէսօրէ ետքն ալ երկրորդ նիստ մը կը գումարուէր: Դպրոցը կը սկսէր աղօթքով մը, որ կը տեւէր 15-20 վայրկեան. աւար կը յաջորդէր դասաւանդութեան պահը 30 վայրկեան, եւ կը վերջանար փոկման

պաշտամունքով 5-15 վայրկեան տեղութեամբ:

3. Դասեր.— Բոլոր կարգերը միեւնոյն դասը կը սերտէին որ կ'ընտրուէր Կեղրոնական Յանձնախումբի մը կողմէ տուն գործադրութիւն աշխարհի բոլոր տեւտարանական դպրոցներուն մէջ: Դասերը վեցամեայ շրջանով մը կը պատրաստուէին Հին եւ Նոր Կտակարաններէն: Իւրաքանչիւր աշակերտ ամէն կիրակի Ս. Գիրքէն համար մը գոց պիտի սորվէր: Կարգ մը համայնքներու մէջ, օրինակ Լուսորակեան եւ Հոռովմէական թեմերուն մէջ գտնուող Կիր. Դպրոցներու մէջ, ուսումը կը տրուէր մեծ մասամբ քրիստոնէականի ձեռով: Հրեայ դպրոցները, որոնք սակաւաթիւ էին, դասի պահուն սովորաբար եբրայերէն կ'ուսուցանէին, ոմանք ալ Հին Ուխտէն դասեր կ'ուսանդէին:

Դ. Արդի իրաւ դպրոցը.—

Կրթական վերակազմութեան շրջանի դրպրոցը: Այս շրջանի դպրոցը կազմուած է դաստիարակչական սկզբունքներու համեմատ. ան կը ջանայ տղոց կեանքի պահանջներուն պատշաճեցնել իր ծրագիրը: Այս տիպը վերակազմուած է երկու որոշուողութեամբ:—

Ա. Դպրոցը կասարեկապեա որդեգրուած է եկեղեցւոյ կողմէն: Այդ պատճառաւ եկեղեցիները կը հայթայթեն՝

1. Նպասակայարմար շէնք եւ կազմաճիւղեր:

(ա) Կրթական նպատակին ծառայելու համար ծրագրուած մասնաւոր շէնքեր, դասարաններով. նաեւ շէնքեր՝ որոնք դաստիարակութեան աւելի լայն ծրագրին կարենան սատարել՝ գոհացնելով երիտասարդութեան ընկերային կեանքի և զրօսանքի պահանջները. (բ) շէնքեր՝ կահաւորուած գրասենյակներով և սեղաններով՝ աշակերտներուն տարիքին եւ դասարաններուն մէջ կատարուելիք գործի տեսակին համեմատ, քարտէսներով, պատկերներով և դպրոցական պիտոյքներով:

2. Պատրաստուած գործիչներ, ընդհանրապէս այրեր և կիներ, որոնք կրօնական դաստիարակութիւնը մասնագիտութիւն ըրած են իրենց և հետեւած են կրօնքի հոգեբանութեան, կրօնական դաստիարակութեան մեթոդներուն և կրօնական նիւթե

բու վերաբերեալ դասընթացներու: Ասոնք կը ճանչցուն իրր «կրօնական դաստիարակութեան ընդհ. վարիչներ», որոնք կանոնաւոր թողալով պաշտօնի կը կոչուին և իրենց գործին մէջ հաւասար կը նկատուին եկեղեցւոյ հովիւին ու պատասխանատու են եկեղեցւոյ դաստիարակչական ընդհանուր գործին:

3. Կիր. Դպրոցին ընդհանուր ուղղութիւնը կը տրուի եկեղեցւոյ կողմէն ըստընուած մասնաւոր խորհուրդներու և յանձնաժողովներու միջոցաւ: Կրօնական դաստիարակութեան խորհուրդը կը նշանակուի եկեղեցւոյ անդամակցութեան մարմինը ներկայացնող անձերէ՝ որոնք վերահասու են դաստիարակչական գործին ու կը ստանձնեն Կիր. Դպրոցներու ընդհանուր պատասխանատուութիւնը:

4. Դպրոցի պէսքեան համար դրամի հայրապառ: Փոխանակ տղայոց բերած լուծմաներով հոգալու գործը, շնորհիւ եկեղեցւոյ կողմէն տրամադրուած այս դրամին, տղայոց նուէրները բարեգործական նպատակներու համար կը գործածուին: Այս դպրոցը «Եկեղեցիին Դպրոց»ը անուանելու միտում մը կայ. ասիկա արդիւնքն է անոր եկեղեցիին կողմէ որդեգրուած ըլլալուն և անոր կատարած գործին մասնաւոր ճանաչման:

Բ. Կիր. Դպրոցները վերակազմուած են 20րդ դարու կրթական վերազարթումի ազդեցութեան ներքեւ. — Դաստիարակութեան գիտութեան ընդհանուր զարգացումէն և անոր ժողովրդական դասակարգութեան կիրարկումէն անմիջապէս վերջ, կրօնքի դպրոցին դաստիարակչական գործըն ալ սկսաւ ճանչցուիլ և անոր գործունէութեան մէջ կիրարկուիլ դաստիարակութեան հիմնական սկզբունքները: Ասոր հետեանքը եղաւ.

1. Աւակերտութեան դաստիարակչական բաժանումը կատարել՝ (ա) տղոց զարգացման մակարդակին համեմատ. (բ) դասարանները համախմբել՝ մանուկի աճման շրջաններու հիման վրայ, տարբեր «բաժին»ներու մէջ, և անոնց իւրաքանչիւրը յանձնել տեսչի մը հսկողութեան. (գ) այս բաժիններու աշակերտներու համար կատարուելիք բոլոր գործերը — ինչպէս անոնց յատուկ մասնաւոր պաշտամունք —, իւրաքանչիւր խումբի տղոց այլազան պէտքերուն համաձայն ընել. (դ) աշակերտները տարուէ տարի իրենց կարգերը կը փոխեն:

2. Ուսման նիւթերը որոշել աշակերտներուն պէտքերուն համաձայն, այնպէս որ իւրաքանչիւր տարի նոր նիւթեր ուսումնասիրուին ըստ աշակերտներու կեանքի պահանջներուն: Հիմայ (1917) բաւական կատարելագործուած չորս դասընթացներ կան՝ իւրաքանչիւր կարգի յատուկ դասագիրքերով. (International University of Chicago, Construction, Beacon, and Scribner series) և ուրիշ զանազան դասընթացներ, որ պատրաստուելու վրայ են (Unitarian, Episcopal, National (English, Jewish)).

3. Ուսուցիչներ, որոնք մասնաւորապէս պատրաստուած ըլլան իրենց յատուկ գործին համար. իւրաքանչիւր ուսուցիչ մեթոդներու և նիւթերու վերաբերեալ անուագին 80 համառօտ դասեր պարունակող դասընթացքի մը հետեւած ըլլալու է, նաև նոյն տեսողութեամբ ուրիշ դասընթացքի մը՝ որ իր ուսուցանելիք դասարանին մէջ կատարուելիք մասնաւոր գործին վերաբերեալ ըլլայ: Ասիկա ուսուցիչներու պատրաստութեան համար ընդունուած չափանիւնն է:

4. Դպրոցի դաստիարակչական գործին մղում տալու նպատակաւ պատրաստուած մասնաւոր գրականութիւն մը մշակել՝ ուսուցիչներու պատրաստութեան, և տարբեր բաժիններու մէջ կիրարկուելիք մեթոդներու վերաբերեալ դասագիրքերու հրատարակութեամբ:

5. Բարձրագոյն կրթական հաստատութիւններու ուղղորդութիւնը զարմնել Կիր. Դպրոցներու գործին, կողմնակից մէջ դասընթացքներ հաստատել Կիր. Դպրոցներու համար աշխարհական գործիչներ պատրաստելու նպատակաւ, և նման դասընթացքներ ունենալ աստուածորանական և կրօնական դաստիարակութեան ուսումնարաններուն մէջ պատրաստելով հովիւներ, որոնք ընդհ. կրթական վերատեսչութեան պաշտօնը ստանձնեն, պատրաստելով նաև մասնագէտ առաջնորդներ, ինչպէս Վարիչ-Տնօրէններ: